نقش فعالیتهای بانوان در گسترش مدارس ایران

۱۳ فروردین ۱۳۹۵ ساعت ۱۲:۰۶

زنان، به دنبال حضور سیاسی، کم کم تشکل‌های خود را سامان داده، به انجام کارهای اجتماعی متمایل‌تر شدند. نامه یکی از دختران جوان آن روزها به نام زهراسلطان نظام‌السلطنه به برادرش محمدعلی که در روسیه تحصیل می‌کرد، حکایت از یک سلسله حرکت‌های اجتماعی جامعه زنان دارد که مطالعه آن به روشن شدن شرایط زنان در دوره مشروطه کمک می‌کند...

نهضت مشروطه ایران علاوه بر تغییرات عظیم در ساختار حکومتی جامعه، ایجاد احزاب سیاسی مختلف، باز شدن درهای اندیشه‌های جدید و... نهاد جامعه زنان ایران را هم عمیقاً تکان داد. از همان ابتدای نضج این حرکت، زنان همپای مردان به تکاپو افتادند و از ماجرای گران شدن قند و درگیری در مسجد شاه گرفته تا مهاجرت و به توپ بستن مجلس در جوش و خروش بودند. بدین جهت پس از استقرار نظام مشروطه به مرور، زنان نیز تصمیم گرفتند فعالیت‌های مستقلی را در پیش گیرند که پیامد آن را می‌توان در انتشار روزنامه‌های مخصوص زنان، تشکیل مجامع مختلف، افتتاح مدارس دخترانه و... جستجو کرد. این مهم جز با رعایت چارچوب‌ها و موازین مذهبی جامعه میسر نمی‌شد. مسلماً در آن جو محدود، تنها زنانی می‌توانستند نسبت به این مسایل آگاهی بیشتری داشته باشند که به نحوی همگام با مردان درگیر مسایل پیش آمده جدید باشند.

با برداشتن اولین قدم‌ها، زنان به فکر اصلاح جایگاه اجتماعی زن، ارتقاء بهداشت و سطح سواد و احقاق حقوق حقه خود شدند. مسأله‌ای که پیش از آن با استدلالات قانونی پی‌گیری نشده بود. حضور آن‌ها با یک شعور سیاسی تازه‌ای موجودیت یافته بود که با گذشته تفاوت بسیار می‌کرد. در گذشته این کار به تشویق مردان و در کنار آن‌ها صورت می‌پذیرفت. اما در دوره مشروطه زنان پا به پای مردان در عرصه‌های مختلف سیاسی متأثر از جو آزادی‌خواهی گام بر می‌داشتند.

زنان، به دنبال حضور سیاسی، کم کم تشکل‌های خود را سامان داده، به انجام کارهای اجتماعی متمایل‌تر شدند. نامه یکی از دختران جوان آن روزها به نام زهراسلطان نظام‌السلطنه به برادرش محمدعلی که در روسیه تحصیل می‌کرد، حکایت از یک سلسله حرکت‌های اجتماعی جامعه زنان دارد که مطالعه آن به روشن شدن شرایط زنان در دوره مشروطه کمک می‌کند: از مهم‌ترین انجمن‌هایی که به دنبال برپایی مجلس اول شورای ملی زمینه فعالیت‌های بعدی زنان را فراهم ساخت، باید انجمن مخدرات وطن را نام برد که در سال ۱۳۲۹ ه. ق و با ریاست آقا بیگم دختر شیخ هادی نجم‌آبادی تأسیس شد. تعداد اعضای آن به شصت نفر می‌رسید، اعضا تلاش خود را بر تأسیس یتیم‌خانه، مدرسه دخترانه، اکابر و تحریم اجناس روسی معطوف می‌کردند. انجمن خواتین و شرکت خیریه خواتین ایران که برای سامان دادن به اوضاع یتیم‌خانه‌ها و بیمارستان‌ها و مدارس به جمع‌آوری اعانات و کمک‌های خیرخواهانه مردمی مشغول بودند، در آن برهه فعالیت وسیعی داشتند. مریم مزین‌السلطنه(۱) رئیس شرکت خیریه خواتین از اداره حفظ الصحه خواستار رسیدگی به وضع زنان شد. علاوه بر اقدامات اساسی و بنیادی، رؤسای انجمن‌های

زنان برپایی مجامع هنری، اجتماعی و تفریحی را نیز جزو برنامه خود قرار دادند. دعوت زیر یکی از این‌گونه برنامه‌هاست: «عموم خواتین محترم برای مقاصد خیریه از قبیل یتیم‌خانه و مریض‌خانه و مدرسه دختران از روی پروگرام وزارت علوم و غیره و مجلس کنفرانس و سینماتوگراف دعوت به عمل می‌آید... حضرت سردار ملی ستارخان و سالار ملی باقرخان نیز حضور خواهند داشت.»(۲)

ایجاد دو مدرسه دیگر تحت عناوین پردگیان و مستورات توسط دختران دره‌المعالی که در منازل پدریشان بدان مبادرت ورزیدند از جمله فعالیت‌هایی بود که توسط انجمن‌ها و تشکیلات زنانه ایجاد شد. این مدارس هرکدام در حدود چهل کودک یتیم از سادات و تهی‌دستان را به رایگان نگهداری کرده و تحت تعلیم قرار داده بودند.(۳)

با به توپ بستن مجلس و تعطیلی بسیاری از روزنامه‌ها، اطلاع‌رسانی از وضعیت مدارس دخترانه به دو روزنامه شکوفه و رعد محدود شد. در سال ۱۳۳۲ ه. ق مدیر مدرسه حشمت المدارس نوشت که ۱۲۰ نفر شاگرد که اکثراً ایتام بی‌بانی و بی‌باعث هستند در آنجا رایگان تحصیل می‌کنند. خانم آقای سردار اسعد و سردار بهادر از سران بختیاری جهت بازدید به مدرسه رفته بعد از امتحان دانش‌آموزان به هر یک پنج تا ده شاهی پول سفید، به مدیره پنجاه تومان تحت نام اعانه، به معلمین دو عدد پنج هزاری طلا و به فراش‌ها و مستخدمین هر نفر یک پنج هزاری داده بودند.(۴)

در شرایط فوق و با توجه به واکنش‌های مردمی و مذهبی جامعه، نه تنها تک تک این زنان مورد تهمت و افترا قرار داشتند، بلکه دولت هم، چنانکه باید نمی‌توانست در راستای تحقق اهداف حکومت قانونی به آن‌ها یاری رساند. چرا که مردان سابقه‌دار در عرصه‌های فرهنگ و مدرسه‌سازی چون رشدیه نیز از این تهمت‌ها مصون نبودند. با این وجود ضرورت زمان و سیر طبیعی وقایع، دولت را بر آن داشت تا خود دست به کار شده، با اخذ مجوز از وزارت علوم مبادرت به تأسیس مدارس برای دختران نماید.(۵)

بعدها نیز با توجه به افزایش این مدارس (۲۵ مدرسه - در سال ۱۳۳۲ ه. ق) حدود ۸۹۰ شاگرد دختر مشغول تحصیل شدند که در حدود ۱۹۲ نفر آن‌ها به رایگان تحصیل می‌کردند.(۶)

سرانجام، تلاش زنان به بار نشست و به رشد سطح آگاهی آنان منجر شد. شاید این اقدام نیز همچون دیگر مواردی که در فراز و فرود پس از انقلاب مشروطه فروکش کرده بود، از شور اولیه افتاد. اما به هر حال این زنان توانستند از طریق روزنامه‌های اختصاصی خود و در محافل مستقل، مشکلات خود را در سطحی وسیع منعکس نمایند و دولت را مجبور به رسیدگی به مسایل بهداشتی و نیز تحصیلات زنان کنند.

آدرس مطلب :
https://www.cafetarikh.com/news/۲۰۹۹۱/نقش-فعالیتهای-بانوان-گسترش-مدارس-ایران